

Małgorzata Gruchoła

Ochrona użytkowników Internetu w prawie i w praktyce Republiki Federalnej Niemiec

---

Kwartalnik Prawa Publicznego 7/1/2, 41-61

2007

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Małgorzata Gruchoła*

OCHRONA UŻYTKOWNIKÓW INTERNETU W PRAWIE I PRAKTYCE REPUBLICKI FEDERALNEJ NIEMIEC

1. Wprowadzenie

Internet w ciągu zaledwie kilkunastu lat z ciekawostki technicznej przeistoczył się w stały element codziennego życia. Ten sposób informacji jest obecnie tak powszechny, jak telefon czy poczta, a liczba internetowych usług stale rośnie. Jednak wraz z udogodnieniami pojawiły się liczne zagrożenia: coraz częściej słyszymy o przypadkach uzależnienia od sieci, pornografii dziecięcej, czy o przestępstwach komputerowych. Na naszych oczach z roku na rok internet staje się coraz bardziej nieodzowną częścią funkcjonowania, zarówno na płaszczyźnie gospodarczej, jak i społecznej. Jednocześnie media donoszą o przypadkach rozwodów, utraty pracy i stratach finansowych spowodowanych nadmiernym korzystaniem z Sieci. Wobec powyższych zagrożeń potrzeba ochrony użytkowników Internetu jest już bezdyskusyjna.

Analizując tytułowy problem należy wskazać rolę prawa wspólnotowego w interesującym nas zakresie. Unia Europejska czy Rada Europy wraz z państwami członkowskimi kładą nacisk nie tyle na zwalczanie, ile na zapobieganie treściom nielegalnym i potencjalnie szkodliwym. Czynią to poprzez promowanie bezpiecznego korzystania z internetu.

---

* Dr Małgorzata Gruchoła – adiunkt w Zakładzie Informatyki Stosowanej, Wyższa Szkoła Biznesu i Administracji w Łukowie.

Jednocześnie obserwuje się coraz większą społeczną i polityczną percepcję wyżej wymienionych zagrożeń, co przekłada się na wzrost aktywności poszczególnych państw w tym zakresie, co też będzie tematem niniejszej publikacji – ochrona użytkowników Internetu w prawie i praktyce Republiki Federalnej Niemiec.

Relacja między prawem a Internetem, może kształtować się na trzech poziomach:

- ogólnym (ogólne regulacje prawne znajduje zastosowanie również do Internetu)¹;
- szczegółowym (tworzy się regulacje prawne mające zastosowanie wyłącznie do Internetu lub szerzej – do nowych technologii komunikacyjno-informacyjnych);
- „miękkiego prawa” (czyli zaleceń i rekomendacji, które wyznaczają kierunki działania, ale nie mają mocy prawnej i wymagają rozwiązań o charakterze samoregulacji i współregulacji dostawców treści w celu realizacji promowanych zasad)².

2. Internet: zastosowanie prawa ogólnego

Przykładem rozciągnięcia prawa ogólnego (w tym przypadku wspólnotowego) na zawartość Internetu, a ściślej rzecz biorąc na audio-wizualną zawartość tego medium jest przygotowywana nowelizacja dyrektywy o telewizji bez granic³. Rozszerzy ona swój zakres na wszystkie media elektroniczne poprzez zastosowanie technologicznie neutralnej, stopniowalnej regulacji zawartości audiowizualnej, z dużym udziałem samo- i współregulacji w odniesieniu do treści przekazywanych przez Internet, do których nie można zastosować tradycyjnego modelu regulacji. Przedmiotem tej regulacji nie będą wszystkie treści dostępne w Internecie, a tylko „audiowizualne usługi medialne” w postaci programów

---

¹ Prawo ogólne znajdujące zastosowanie również do Internetu przedstawiono w: M. Gruchola, *Ochrona małoletnich użytkowników mediów elektronicznych przez ustawodawstwo medialne Republiki Federalnej Niemiec*, „Kwartalnik Prawa Publicznego” 2006, nr 1, s. 187–211.

² Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, *Informacja na temat działań społeczności międzynarodowej na rzecz obciążenia Internetu systemem prawa przy jednoczesnej ochronie swobody wypowiedzi i informacji*, Warszawa 2005, s. 20.

³ Dyrektywa Rady z 3.10.1989 r. w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich dotyczących wykonywania telewizyjnej działalności transmisyjnej, (Dz.U.UE Nr L z 17.10.1989 r.) – <http://www.kultura.gov.pl/?s=10 &c=19>

telewizyjnych lub form „Video on Demand” dystrybuowanych za pośrednictwem Internetu⁴.

Deklaracja Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie swobody komunikowania w Internecie z 2003 r. jest przykładem użycia „miękkiego instrumentu”, który nie ma mocy prawnej, lecz wskazuje pewien kierunek myślenia i wyznacza kierunek postępowania dla państw członkowskich tej organizacji. Powyższa Deklaracja wyraźnie opowiada się za nie tworzeniem regulacji prawnych przeznaczonych specjalnie dla Internetu, lecz za traktowaniem go na poziomie prawa na zasadach ogólnych. Jednocześnie, Deklaracja wskazuje na samo- i współregulację zawartości jako metodę realizowania polityki państw członkowskich w tym zakresie⁵.

3. Regulacje prawne stworzone wyłącznie dla Internetu

Unia Europejska również posługuje się instrumentami stworzonymi specjalnie dla Internetu (choć w tym przypadku rozciąga zakres zastosowania także na inne nowe technologie sieciowe). Do instrumentów tych należą Decyzje powołujące dwa kolejne programy pomocowe skierowane do państw członkowskich w ramach promocji bezpiecznego korzystania z Internetu. Chodzi o Program „Safer Internet Action Plan” (SIAP) na lata 1999–2004⁶ oraz jego kontynuację w postaci najnowszego Programu „Safer Internet Plus” na lata 2005–2008⁷.

Powodem utworzenia w/w Programów było występowanie nielegalnych oraz szkodliwych treści w Internecie. Program dostarczał fundusze na zwalczanie niebezpiecznej zawartości stron internetowych przy pomocy środków zachęty wobec dostawców treści i usług do wdrażania rozwiązań samoregulacyjnych oraz systemów filtrowania i ratingu (oceniań). W praktyce oznaczało to brak poparcia dla wszelkich zdecydowanych rozwiązań regulacyjnych ze strony państw członkowskich⁸.

Oprócz wyżej wymienionej Deklaracji, postulującej traktowanie Internetu na zasadach ogólnych, Rada Europy ma jeszcze na swoim koncie instrument prawny przeznaczony specjalnie dla tego medium. Chodzi

⁴ Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, *op.cit.*, s. 20.

⁵ *Ibidem*, s. 21.

⁶ Więcej informacji o Programie patrz: <http://www.saferinternet.org>

⁷ Decyzja nr 854/2005WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 11.5.2005 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego programu wspólnotowego na rzecz bezpieczniejszego korzystania z Internetu i nowych technologii sieciowych.

⁸ Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, *op.cit.*, s. 21.

o Konwencję o cyberprzestępczości z 2001 r.⁹ oraz Dodatkowy Protokół do tej Konwencji dotyczący ścigania aktów rasistowskich i ksenofobicznych popełnionych za pomocą systemów komputerowych z 2002 r. Konwencja wprowadza równowagę między prawami człowieka a ochroną przed treściami nadużywającymi tych praw. Jej celem jest zagwarantowanie bezpieczeństwa sieci i jej użytkowników. Tworzy ramy prawne do zwalczania m.in. pornografii dziecięcej (art. 9) oraz treści rasistowskich i ksenofobicznych w Internecie¹⁰.

4. „Miękkie prawo” odnoszące się do Internetu

Na tym poziomie relacji prawo-Internet znajdują się wszelkie działania samoregulacyjne, jak też zalecenia, rekomendacje oraz inicjatywy i propozycje rozwiązań dla państw członkowskich Unii Europejskiej, czy Rady Europy.

Do regulacji tego typu należy Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady 98/560/WE z 24.9.1998 r. w sprawie rozwoju konkurencyjności europejskiego przemysłu usług audiowizualnych i informacyjnych poprzez wspieranie ram krajowych mających na celu osiągnięcie porównywalnego i efektywnego poziomu ochrony nieletnich i godności ludzkiej¹¹. Zalecenie to stanowi pierwszy unijny instrument prawny w zakresie zawartości usług audiowizualnych i informacyjnych on-line oraz rozpowszechnianych w Internecie. Zachęca operatorów internetowych do wypracowania kodeksów dobrej praktyki w celu skuteczniejszej realizacji i doprecyzowania aktualnych ustawodawstw krajowych.

Zakres powyższego Zalecenia został rozszerzony i uzupełniony przez przyjęte w styczniu 2006 r. Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ochrony nieletnich i godności ludzkiej oraz prawa do odpowiedzi w związku z konkurencyjnością europejskiego przemysłu usług audiowizualnych i informacyjnych on-line¹². Dokument ten zaleca

---

⁹ Konwencja Rady Europy o cyberprzestępczości z 23.11.2001 r. (dostępna na stronie: <http://www.ms.gov.pl/ue/ue3in32.shtml>).

¹⁰ Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, op.cit., s. 21.

¹¹ Rekomendacja Rady nr 98/560 z 24.9.1998 r. w sprawie rozwoju konkurencyjności europejskiego przemysłu usług audiowizualnych i informacyjnych przez promowanie rozwiązań krajowych zmierzających do osiągnięcia porównywalnego i efektywnego poziomu ochrony małoletnich i godności ludzkiej, cyt. za: C. Mik, *Media masowe w europejskim prawie wspólnotowym*, Toruń 1999, s. 574-579.

¹² Konkurencyjność branży usług audiowizualnych i informacyjnych: ochrona nieletnich i godności ludzkiej – <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?jsessionid=9825E9CB9767243>

państwom członkowskim zachęcanie przemysłu usług informacyjnych on-line do unikania i zwalczania dyskryminacji na tle rasowym, etnicznym, religijnym i wyznaniowym, a także na tle płci, niepełnosprawności, wieku lub orientacji seksualnej, jak również do tworzenia warunków do bezpiecznego korzystania z Internetu oraz do zapewniania dostępu do usług wysokiej jakości.

Nowym elementem projektu tego Zalecenia jest ponadto zachęta ze strony Komisji do „współpracy i przekazywania doświadczeń pomiędzy organami (samo)regulującymi, które zajmują się oceną lub klasyfikacją treści w celu umożliwienia wszystkim użytkownikom, w szczególności rodzicom i nauczycielom oceny treści usług audiowizualnych i informacyjnych online”. Parlament Europejski domaga się, między innymi, utworzenia specjalnej kategorii domen internetowych o charakterystycznym rozszerzeniu „kid”, a także wprowadzenia technicznych rozwiązań uniemożliwiających dostęp do treści szkodliwych dla dzieci bez zgody rodziców¹³.

Instrumentami z zakresu „miękkiego prawa” posługuje się również Rada Europy. W ramach działań na rzecz bezpiecznego korzystania z Internetu wydała ona Rekomendację Komitetu Ministrów Rec(2001)16 w sprawie ochrony dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem z 2001 r.¹⁴, oraz Rekomendację Komitetu Ministrów Rec(2001)8 dotyczącą samoregulacji w zakresie cyber-zawartości: samoregulacja oraz ochrona użytkowników przed treściami nielegalnymi i szkodliwymi w usługach informacyjno-komunikacyjnych z 2001 r.¹⁵. Obie Rekomendacje pełnią rolę instrumentów politycznych (wskazują polityczne zaangażowanie państw członkowskich), a nie prawnych (nie mają mocy prawnej), są skierowane do rządów państw członkowskich, którym wskazują konkretne cele do osiągnięcia w zakresie przyczynienia się do bezpiecznego korzystania z Internetu, pozostawiając im jednocześnie swobodę w doborze sposobów realizacji zgodnie z krajowymi prawodawstwami i praktykami oraz międzynarodowymi zobowiązaniami i narodową specyfiką.

Rekomendacja w sprawie ochrony dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem poświęca Internetowi cały oddzielny punkt (część II, punkt e). Zaleca ona między innymi:

- włączenie dostawców usług internetowych w prace nad podnoszeniem świadomości na temat seksualnego wykorzystywania

---

CD7475D1F94D79FBA.node2?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2005-0330+0+DOC+XML+VO//PL

¹³ Źródło: <http://wirtualnemedial.pl/document.php?id=332377>; Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, op. cit., s. 28–29.

¹⁴ Ibidem, s. 50.

¹⁵ Ibidem, s. 51–52.

- dzieci i związanych z tym zagrożeń, zwłaszcza za pomocą Internetu i z zastosowaniem nowoczesnych technologii telekomunikacyjnych;
- zagwarantowanie, by dostawcy usług internetowych działali we współpracy z władzami w celu identyfikowania i zwalczania różnych sposobów zastosowania Internetu do seksualnego wykorzystywania dzieci;
  - zachęcanie dostawców usług internetowych do stworzenia kodeksu postępowania dostosowanego do nowoczesnych technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych w celu zapobiegania seksualnemu wykorzystywaniu dzieci, a także identyfikowanie przypadków naruszania takiego kodeksu oraz podejmowanie środków zapobiegawczych i zwalczających takie praktyki;
  - uznanie, że służby ścigania muszą mieć możliwość korzystania z danych o połączeniach w celu śledzenia podejrzanych treści, a następnie lokalizowania, identyfikowania i przesłuchiwania osób zamieszcających lub upowszechniających dziecięcą pornografię lub też zachęcających / namawiających do dziecięcej prostytucji;
  - przekazywanie rodzicom, opiekunom i innym osobom odpowiedzialnym za dzieci oraz samym dzieciom informacji o zagrożeniach związanych z seksualnym wykorzystywaniem przez Internet, o postaciach, jakie może przyjmować takie wykorzystywanie;
  - wprowadzenie specjalnych linii telefonicznych oraz zachęcanie obywateli do informowania o przypadkach dziecięcej pornografii lub namawiania do dziecięcej prostytucji na stronach internetowych, co umożliwi odpowiednim służbom ścigania podjęcie konkretnych działań w tym zakresie¹⁶.

Jeśli chodzi o Rekomendację Komitetu Ministrów Rady Europy Rec(2001)8 dotyczącą samoregulacji w zakresie cyberzawartości, można stwierdzić, że wiele elementów przez nią zalecanych pokrywa się z rozwiązaniami proponowanymi przez Unię Europejską, a wśród nowych propozycji znajdują się między innymi opisy zawartości, narzędzia dostępu warunkowego, czy system mediacji i arbitrażu. Rekomendacja ta, kierując się do państw członkowskich, określa ich rolę w zakresie promocji bezpiecznego korzystania z Internetu, formułując przy okazji oczekiwania Rady Europy wobec dostawców treści i usług internetowych, jak też samych użytkowników Internetu. Podobnie jak w rozwiązaniach proponowanych przez Unię Europejską ukazana w Rekomendacji rola poszczególnych państw nie jest rolą sprawczą czy silnie ingerującą. Jest

¹⁶ Ibidem, s. 50.

to rola ograniczona do zachęcania i tworzenia właściwych warunków do działań, których realizacja należy do środowiska internetowego¹⁷.

5. Ochrona użytkowników Internetu w Republice Federalnej Niemiec

5.1. Wyodrębnienie regulacji szczególnej w zakresie ochrony użytkowników Internetu

Od początku lat dziewięćdziesiątych XX w., kiedy Internet stał się popularnym medium, środowisko prawnicze podzieliła kwestia stosunku prawa do sieci i zjawisk określanych mianem cyberprzestępczości (*cybercrimes*). Część prawników uważała, że ogólne przepisy prawne w zupełności wystarczą do regulowania kwestii związanych z Internetem¹⁸, inni byli zdania, że specyfika sieci wymaga szczególnego traktowania i oddzielnego katalogu regulacji prawnych¹⁹. Środowiska zajmujące się problematyką cyberprzestępczości, w tym zjawiskiem krzywdzenia dzieci w sieci, zdecydowanie przychylają się do drugiej opcji i wraz z rozwojem Internetu oraz wiedzy na temat zagrożeń dla jego najmłodszych użytkowników coraz bardziej wyraźnie dostrzegają potrzebę specyficznych regulacji prawnych²⁰.

Przykładem państwa tworzącego regulacje prawne wyłącznie dla Internetu jest Republika Federalna Niemiec. Usługi internetowe jako wchodzące w zakres teleusług o charakterze indywidualnym reguluje przyjęta na szczeblu federalnym ustawa o multimediami z 1.8.1997 r. (*Informations-und Kommunikationsdienst-Gesetz – IuKDG*)²¹, a od kwietnia 2003 r. funkcjonuje tam Traktat na rzecz ochrony małoletnich i godności ludzkiej w mediach (*Jugendmedienschutz-Staatsvertrag, JMStV*)²². Odnosi

¹⁷ Ibidem, s. 50.

¹⁸ Cyt. za: Ł. Wojtasik, *Pedofilia i pornografia dziecięca w Internecie*, Easterbrook F.H. (1996), *Cyberspace and the Law of the Horse*, University of Chicago Legal Forum 2001; – źródło: <http://www.fdn.pl/index/?id=0f28b5d49b3020afeecd95b4009adf4c>

¹⁹ Cyt. za: Ł. Wojtasik, op.cit.; Post D.J. (1998), *Cyberspace and the Law of the Electronic Horse or Has Cyberspace Law Come of Age?*, *Plugging In*, April; – źródło: <http://www.fdn.pl/index/?id=0f28b5d49b3020afeecd95b4009adf4c>

²⁰ Ibidem.

²¹ M. Schwer, *Droga do społeczeństwa z informatyzowanego. Dotyczy niemieckiej ustawy o multimediami*, „Zeszyty Prasoznawcze” 1997, nr 3-4, s. 122-123.

²² Staatsvertrag über den Schutz der Menschenwürde und den Jugendschutz in Rundfunk und Telemedien (*Jugendmedienschutz-Staatsvertrag – JMStV*) z 1.4.2003 r. – źródło: <http://www.artikel5.de/gesetze/imstv.html>

się on do wszystkich elektronicznych mediów komunikacyjnych i informacyjnych, (radio, telewizja i Internet) a zawarły go między sobą wszystkie kraje związkowe. Traktat ten tworzy jednolity system wraz z jednocześnie przyjętą federalną ustawą o ochronie młodzieży z 23.7.2002 r. (*Jugendschutzgesetz*)²³, odnoszącą się do prasy, kaset magnetowidowych, DVD, gier, i.t.p.²⁴, oraz ustawą o mediach elektronicznych z 20.12.2001 r. (*Staatsvertrag über Mediendienste*)²⁵. Ochronę użytkowników Internetu zapewnia także ustawa o ochronie danych przy usługach telekomunikacyjnych z 1997 r. (*Teledienstdatenschutzgesetz*)²⁶. Wyżej wymienione przepisy prawne regulują ochronę niemieckich użytkowników Internetu.

Podstawowy charakter dla rozważań w niniejszym artykule mają następujące dokumenty prawne: Traktat na rzecz ochrony małoletnich i godności ludzkiej w mediach (*Jugendmedienschutz-Staatsvertrag, JMStV*)²⁷, ustawa o multimediami z 1.8.1997 r. (*Informations- und Kommunikationsdienstgesetz, IuKDG*)²⁸, ustawa o korzystaniu z teleusług z 1.8.1997 r. (*Gesetz über Nutzung von Telediensten*)²⁹, oraz ustawa o ochronie danych przy usługach telekomunikacyjnych (*Teledienstdatenschutzgesetz*)³⁰.

Rolę pomocniczą pełnią następujące akty prawne: Ustawa Zasadnicza Republiki Federalnej Niemiec z 23.5.1949 r. (*Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland*)³¹, Niemiecki Kodeks Karny (*Strafgesetzbuch*)³²,

²³ Jugendschutzgesetz z 23.7. 2002 r. (JuSchG) – źródło: <http://www.atikel5.de/gesetze/juschg.html>; Te dwa nowe dokumenty (JuSchG i JMStV) chroniące małoletnich zastąpiły różne przepisy, które rozsiane były w dotychczasowych ustawach i innych regulacjach prawnych, takich jak: Gesetz zum Schutze der Jugend in der Öffentlichkeit (JÖSchG), Gesetz über die Verbreitung jugendgefährdender Schriften (GjSM) i postanowienia dotyczące ochrony młodzieży w Rundfunkstaatsvertrag (RStV) oraz Mediendienstestaatsvertrag (MDStV).

²⁴ Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, op.cit., s. 25.

²⁵ Staatsvertrag über Mediendienste (Mediendienste-Staatsvertrag) w wersji z 20.12.2001 r. – źródło: <http://www.datenschultz-berlin.de/recht/de/stv/mdstv.htm>

²⁶ Cyt. za: M. Matuzik, *Prawna i etyczna regulacja przepływu informacji w Internecie*, „Zeszyty Prasoznawcze” 2000, nr 1–2 (161–162), s. 177.

²⁷ Jugendmedienschutz-Staatsvertrag z 1.4.2003 r. – źródło: <http://www.artikel5.de/gesetze/imstv.html>

²⁸ M. Schwer, op.cit., s. 122–123.

²⁹ Por. <http://www.iid.de/rahmen/iukdgc.html> – cyt. za: J. Barta, R. Markiewicz, *Internet a prawo*, Kraków 1998, s. 231.

³⁰ M. Matuzik, op.cit., s. 177.

³¹ Ustawa Zasadnicza Republiki Federalnej Niemiec z 23.5.1949 r. (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland), (red.: L. Janicki, tłum.: J. Koprucka-Purołowa, B. Demby), Poznań 1997, s. 7, według stanu na 31.12.1996 r. – art. 1: „Godność człowieka jest nienaruszalna. Jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem całej władzy państwowej”.

³² Strafgesetzbuch (StGB) – źródło: <http://gesetze-xxl.de/gesetze/stgb/p86.htr> – § 86: „Kara jest rozpowszechnianie pism propagandowych partii politycznych, które zostały przez Niemiecki Sad Najwyższy uznane za nielegalne...”, § 130: „1. Zagrożone karą pozbawienia wolności

ustawa o ochronie młodzieży z 23.7.2002 r. (*Jugendschutzgesetz*)³³ oraz ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z 7.6.1909 r. (*Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb*)³⁴.

5.2. Traktat na rzecz ochrony małoletnich i godności ludzkiej w mediach (*Jugendmedienschutz-Staatsvertrag, JMStV*)

Kluczowe znaczenie posiada Traktat na rzecz ochrony małoletnich i godności ludzkiej w mediach (*Jugendmedienschutz-Staatsvertrag, JMStV*)³⁵. Jakie przyczyny złożyły się na podpisanie Traktatu? Po pierwsze, w ustawie o ochronie młodzieży (*Jugendschutzgesetz*)³⁶ została uregulowana sytuacja prawna tylko mediów przerośnych (książki, czasopisma, kasety video i CD). Po drugie, zgodnie z Ustawą Zasadniczą RFN, wszelkie zagadnienia odnoszące się do radiofonii i telewizji reguluje prawo poszczególnych krajów związkowych. Prawo federalne nie posiada kompetencji w tym zakresie. Z tego względu konieczne było podpisanie traktatu-porozumienia, który odnosiłby się do wszystkich elektronicznych

---

od 3 miesięcy do 5 lat jest zakłócanie porządku publicznego poprzez nawoływanie do nienawiści lub przemocy skierowanej przeciwko części społeczeństwa, naruszanie godności ludzkiej przez to, że część społeczeństwa jest obrażana, świadomie poniżana lub znieważana; 2. Zagrożone karą pozbawienia wolności do 3 lat lub karą pieniężną jest: a. rozpowszechnianie; b. publiczne wystawianie, wywieszanie, pokazywanie; c. przekazywanie lub umożliwianie dostępu osobie poniżej osiemnastego roku życia; d. produkowanie, sprzedawanie, kupowanie, przechowywanie, reklamowanie pism, które nawołują do nienawiści konkretnej grupy z powodu jej narodowości, rasy, przekonań religijnych czy tradycji ludowych, jak również z powodów wymienionych w punkcie 1. Powyższy przepis odnosi się również do rozpowszechniania wyżej wymienionych treści poprzez radio, firmy (usługi) medialne i telewizyjne”; § 131: „Zagrożone karą pozbawienia wolności do 1 roku lub karą pieniężną: a. rozpowszechnianie; b. publiczne wystawianie, wywieszanie, pokazywanie; c. przekazywanie lub umożliwianie dostępu osobie poniżej osiemnastego roku życia; d. produkowanie, sprzedawanie, kupowanie, przechowywanie, reklamowanie; pism przedstawiających straszne i nieludzkie akty przemocy przeciwko ludziom lub istotom podobnym do ludzi; przekazywanie tych treści przez radio, usługi medialne i telewizyjne; wyjątek stanowi informowanie o współczesnych lub historycznych wydarzeniach; Nie podlega karze ten, kto osobie poniżej 18 lat przekazał te pisma, jeśli on jest jej prawnym opiekunem, chyba że zaniedbał w sposób oczywisty swoje obowiązki opiekuńcze”; § 184: „Zagrożone karą pozbawienia wolności do 1 roku lub karą pieniężną jest: a. rozpowszechnianie; b. publiczne wystawianie, wywieszanie, pokazywanie; c. przekazywanie lub umożliwianie dostępu osobie poniżej osiemnastego roku życia; d. produkowanie, sprzedawanie, kupowanie, przechowywanie, reklamowanie; pism pornograficznych i umożliwianie dostępu do nich osobom poniżej 18 lat”.

³³ Jugendschutzgesetz z 23.7.2002 r. (JuSchG) – źródło: <http://www.artikel5de/gesetze/juschg.html>

³⁴ Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb z 7.6.1909 r. – źródło: <http://www.artikel5.de/gesetze/rgb.html>

³⁵ Jugendmedienschutz-Staatsvertrag z 1.4.2003 r. (JMStV) – źródło: <http://www.artikel5.de/gesetze/imstv.html>

³⁶ Jugendschutzgesetz z 23.7.2002 r. (JuSchG) – źródło: <http://www.artikel5.de/gesetze/juschg.html>

mediów komunikacyjnych i informacyjnych (w tym także Internetu), a który zawarłyby pomiędzy sobą wszystkie kraje związkowe. Tak też się stało w kwietniu 2003 r. Po raz pierwszy w ustawodawstwie niemieckim, w obydwu dokumentach zostały wymienione tematy, które są absolutnie zabronione do emisji, niezależnie od wieku odbiorcy. Ponadto inaczej traktowane są teledmedia i media przenośne.

Zakazane treści szczegółowo omawia § 4 Traktatu. Z kolei § 24 Traktatu wymienia, kto działa wbrew prawu rozpowszechniając lub umożliwiając dostęp do treści zapisanych w § 4. Pod względem treści powyższe przepisy pokrywają się³⁷. Zgodnie z § 24 działa wbrew prawu ten, kto:

- rozpowszechnia propagandę zabronioną przez Niemiecki Kodeks Karny (*Strafgesetzbuch*)³⁸;
- propaguje symbole organizacji, które działają wbrew Ustawie Zasadniczej RFN;
- nawołuje do nienawiści lub przemocy skierowanej przeciwko części społeczeństwa, grupom narodowościowym, religijnym, oraz narusza godność ludzką przez to, że część społeczeństwa jest obrażana, świadomie poniżana lub znieważana;
- przedstawia działalność faszystów w Niemczech, w okresie faszystowskim, zwłaszcza, jeśli treści te zostały zabronione przez przepisy prawa międzynarodowego i zagrażają pokojowi społecznemu, zaprzecza ich działalność, pomniejsza ich okrucieństwa;
- przedstawia straszne i nieludzkie (okrutne) akty przemocy przeciwko ludziom w taki sposób, że gloryfikują przemoc, pomniejszają jej okrucieństwo albo okrucieństwo przedstawiają w sposób unizający godności ludzkiej (w tym miejscu podkreślono dodatkowo, że przepis ten dotyczy również przedstawień wirtualnych);
- rozpowszechnia opisy instrukcji, w jaki sposób przeprowadzić czyny, zabronione przez prawo;
- rozpowszechnia opisy, które gloryfikują wojnę;
- pokazuje zdarzenia rzeczywiste, w sposób uchylający godności ludzkiej, szczególnie poprzez przedstawienie osób, które cierpią i umierają na skutek dolegliwości fizycznych i psychicznych; (w wyjątkowych sytuacjach mogą ilustrować artykuł; prezentowanie takich scen, musi być uzasadnione dobrem społecznym). Także tutaj

³⁷ Jugendmedienschutz-Staatsvertrag z 1.4.2003 r. (JMStV) – źródło: <http://www.artikel5.de/gesetze/imstv.html>

³⁸ Strafgesetzbuch (StGB) – źródło: <http://gesetze/stgb/p86.htm>; § 86: „Zagrożone karą pozbawienia jest rozpowszechnianie pism propagandowych partii politycznych, które zostały przez Niemiecki Sąd Najwyższy uznane za nielegalne...”.

- zostało podkreślone, że dotyczy również przedstawień wirtualnych;
- pokazuje dzieci i młodzież w nienaturalnych pozycjach ze szczególnym naciskiem na pornografię (podobnie jak w punktach 5 i 8 dotyczy wszystkich treści, także wirtualnych);
  - rozpowszechnia treści pornograficzne i przemoc seksualna z udziałem dzieci, młodzieży i zwierząt – dotyczy wirtualnych treści; pornograficzne treści są dozwolone w telemediach, o ile nadawca (dostawca) dołoży starań, żeby dostęp do tego typu treści mieli tylko pełnoletni użytkownicy;
  - rozpowszechnia treści wpisane na Listę środków przekazu stanowiących zagrożenie dla dzieci i młodzieży (*Liste Jugendgefährdender Medien*);
  - rozprzestrzenia reklamy i telezakupy o treściach sprzecznych z Traktatem (§ 4);
  - umieszcza na swojej stronie link prowadzący do stron, treści zabronionych w Traktacie;
  - nie powołał Pełnomocnika ds. Ochrony Młodzieży w Mediach w kraju związkowym;
  - rozprzestrzenia programy nie przeznaczone do danego przedziału czasowego;
  - rozprzestrzenia audycji, o których przypuszcza się, że mogą prowadzić do zachwiania rozwoju młodzieży, a wcześniej nie została podjęta rozmowa z stowarzyszeniami dobrowolnej samokontroli;
  - rozprzestrzenia programy dla dorosłych bez odpowiedniej informacji akustycznej;
  - fałszywie oznacza teledmedia.

Zgodnie z § 24 Traktatu, działa wbrew prawu ten, kto rozpowszechnia lub umożliwia dostęp do wyżej wymienionych treści³⁹.

Łamanie przepisów Traktatu jest zagrożone karą do 1 roku pozbawienia wolności lub karą grzywny w wysokości maksymalnej 500.000 Euro. Jeśli ktoś nieświadomie nie wypełniał powyższego prawa grozi mu kara pozbawienia wolności do 6 miesięcy lub kara grzywny (§ 23)⁴⁰.

³⁹ Jugendmedienschutz-Staatsvertrag (JMStV) – źródło: <http://artikel5.de/gesetze/imstv.html>

⁴⁰ Ibidem.

5.3. Komisja ds. Ochrony Młodzieży w Mediach (Kommission für Jugendmedienschutz)

Aby ułatwić realizację celów i zadań Traktatu powołano Komisję ds. Ochrony Młodzieży w Mediach (*Kommission für Jugendmedienschutz*, dalej: KJM)⁴¹. Nadrzędnym zadaniem KJM jest ocena oferty medialnej pod kątem zgodności z przepisami niniejszego Traktatu. Do zadań szczegółowych należy:

- kontrola przestrzegania postanowień Traktatu;
  - wydawanie oświadczeń (opinii) Stowarzyszeniom Dobrowolnej Samokontroli (uznawanie oraz zawieszanie ich działalności);
  - decyzja o czasie emisji według § 8 (w przepisie tym wymienione są grupy, m.in. KJM, które mogą wydać ogólne rozporządzenie albo konkretną decyzję dotyczącą emisji dowolnego programu, jeśli zawarte w nim treści, nie są wprawdzie wbrew temu traktatowi, ale ich zdaniem (grupy) – zagrażają młodzieży;
  - decyzja o tzw. wyjątkach według § 9 (chodzi tutaj m.in. o emitowanie programów, które wcześniej były zabronione dla danej grupy – a obecnie już nie zagrażają – albo zrobienie wyjątków, z uwagi na to, że KJM w wyniku kontroli stwierdziła, że nadawca technicznie uniemożliwia do nich dostęp małoletnim);
  - kontrola i wydawanie zezwolenia na urządzenia techniczne służące do kodowania i kontroli dostępu do danych osobowych;
  - akceptowanie oraz odwoływanie wszelkich przedsięwzięć, akcji służących ochronie młodzieży;
  - wydawanie wstępnych oświadczeń (opinii) zgodności działań z przepisami Traktatu (§ 16)⁴². Ostatecznie takie oświadczenia wydaje Federalne (Państwowe) Biuro ds. Ochrony Młodzieży w Mediach (*Bundesprüfstelle für Jugendgefährdende Medien*)⁴³. Zgodnie z § 14 Komisja KJM składa się z 12 członków (specjalistów):
- sześciu członków wybranych jest spośród dyrektorów krajowych stacji medialnych;
  - czterech członków mianowanych jest z poszczególnych krajów związkowych przez Najwyższy Urząd Ochrony Młodzieży;
  - dwóch członków mianowanych jest przez Najwyższy Urząd Ochrony Młodzieży na płaszczyźnie federalnej.

⁴¹ Ibidem.

⁴² Ibidem.

⁴³ Jugenschutzgesetz z 23.7 2002 r. (JuSchG) – źródło: <http://www.artikel5.de/gesetze/juschg.html>

Każdy członek musi mieć swojego zastępcę (przedstawiciela). Kadencja trwa 5 lat. Ponowny wybór jest dozwolony. Co najmniej czterech członków Komisji i ich przedstawicieli powinno mieć uprawnienia sędziowskie. Prezesem KJM jest jeden z dyrektorów krajowych stacji medialnych. Do Komisji nie mogą należeć pracownicy instytucji Unii Europejskiej, członkowie organów konstytucyjnych federacji i krajów związkowych, członkowie i urzędnicy federalnych stacji nadawczych (np. ARD, ZDF), jak i komercyjnych (§ 14)⁴⁴.

Nadawcy oraz dostawcy usług internetowych zobowiązani są do udzielania KJM informacji o wszelkich przedsięwzięciach mających chronić dzieci (§ 21)⁴⁵.

§ 17 reguluje sposób postępowania i procedurę KJM. Zgodnie z tą regulacją, Komisja działa z urzędu. Posiada ona kompetencje kontrolne i decyzyjne. Działalność kontrolną podejmuje na wniosek jednego z członków Komisji, a decyzję w wyniku głosowania. W sytuacjach nierozstrzygniętych decyduje głos Prezesa. Komisja musi odpowiednio uzasadnić każdą podjętą decyzję – wskazać ważne fakty i podstawy prawne przemawiające za jej słusznością. Wszystkie stacje nadawcze zobowiązane są do przestrzegania decyzji Komisji. Ponadto KJM została zobowiązana do współpracy z Federalną Komisją ds. Ochrony Młodzieży w Mediach oraz Urzędem Ochrony Młodzieży („*jugendschutz.net*”)⁴⁶.

5.4. „Jugendschutz.net”

„*Jugendschutz.net*” powstał już w 1997 r. Jego głównym celem było kontrolowanie i nadzorowanie nadawców mediów⁴⁷. Po wejściu w życie (1.4.2003 r.) Traktatu na rzecz ochrony małoletnich i godności ludzkiej w mediach (*Jugendmedienschutz-Staatsvertrag, JMStV*)⁴⁸ został organizacyjnie powiązany z KJM. Traktat rozszerzył działalność Urzędu o Internet (ofertę interaktywną i komunikacyjną, np. chat). „*Jugendschutz.net*” jest urzędem utworzonym przez ministerstwa do spraw młodzieży poszczególnych krajów związkowych⁴⁹. Bada ofertę internetową pod kątem zgodności z obowiązującym prawem krajowym

⁴⁴ Jugendmedienschutz-Staatsvertrag (JMStV) – źródło: <http://www.artikel5.de/gesetze/jmstv.html>

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ Patrz: www.jugendschutz.net

⁴⁸ Jugendmedienschutz-Staatsvertrag (JMStV) – źródło: <http://www.artikel5.de/gesetze/jmstv.html>

⁴⁹ Patrz: www.jugendschutz.net

i międzynarodowym. Ponadto, „*Jugendschutz.net*” wspólnie z KJM powołała Biuro, które realizuje wnioski i zadania Komisji KJM. W skład Biura wchodzi członkowie z wszystkich krajów związkowych. Działalność Biura reguluje statut.

Zgodnie z przepisami Traktatu „*Jugendschutz.net*”:

- wspomaga działalność Komisji KJM i poszczególnych komisji krajów związkowych;
- kontroluje oferty i zawartość teledziad;
- prowadzi szkolenia, kampanie społeczne i informacyjne, organizuje konferencje, których celem jest promowanie bezpiecznych treści oraz zmniejszenie skali zagrożeń, których źródłem może być Internet (teledziad) (§ 18)⁵⁰.

Wszelkie zauważone uchybienia w zakresie przestrzegania przepisów prawa zgłasza dostawcom Internetu z nakazem ich usunięcia. Kolejno informacje te przekazuje stowarzyszeniu dobrowolnej samokontroli oraz KJM (§ 18)⁵¹. Ponadto w ramach Unijnego programu pomocowego *Safer Internet Plus na lata 2005–2008*⁵² prowadzi punkt kontaktowy (Beschwerdestelle-Hotline), w którym można zgłaszać skargi i zakazane strony on-line. Wprowadziła specjalne linie telefoniczne oraz zachęca obywateli do informowania o przypadkach dziecięcej pornografii na stronach internetowych, co umożliwi odpowiednim służbom ścigania podjęcie konkretnych działań w tym zakresie.

Świadczy także działalność wydawniczą. Najważniejsze publikacje to: „Sieć dla dzieci – surfowanie bez ryzyka” („*Ein Netz für Kinder – Surfen ohne Risiko*”); „Sprawozdanie roczne 2005: zarejestrowano 2000 przypadków nie przestrzegania przepisów prawa” („*Jahresbericht 2005: 2000 Jugendschutzverstöße im Internet beanstandet*”) i inne⁵³.

5.5. Współpraca międzynarodowa

Działalność Urzędu Ochrony Młodzieży obejmuje współpracę międzynarodową. Współpraca organizacji i stowarzyszeń ochrony użytkowników Internetu powinna być koordynowana na poziomie międzynarodowym. Urząd kładzie silny akcent na jak najszerszą, bo

⁵⁰ Jugendmedienschutz-Staatsvertrag (JMStV) – źródło: <http://www.artikel5.de/gesetze/jmstv.html>

⁵¹ Ibidem.

⁵² Decyzja nr 854/2005WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 11.5.2005 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego programu wspólnotowego na rzecz bezpieczniejszego korzystania z Internetu i nowych technologii sieciowych.

⁵³ Patrz: <http://www.jugendschutz.net/materialien/index.html>

znacznie podnosząc szanse skuteczności wszelakich działań, współpracę międzynarodową, polegającą na obowiązkowi sieciowania linii „Hotlines”. W wyniku działań podjętych w ramach *Programu Safer Internet Action Plan*, w krajach członkowskich, także w Niemczech powstała:

- sieć krajowych linii interwencyjnych „Hotlines”⁵⁴,
- węzeł koordynacyjny INHOPE (*Internet Hotline Providers in Europe Association*)⁵⁵, otwarty dla linii interwencyjnych z całego świata (poza Europą, „Hotlines” działają także w Kanadzie, USA, Korei Południowej, Australii, Nowej Zelandii i na Tajwanie);
- sieć 19 krajowych punktów podnoszenia świadomości (*Awareness*) oraz 2 punkty koordynujące funkcjonujące pod nazwą INSAFE oraz AWAREU⁵⁶.

Linie interwencyjne „Hotlines” działają 24 godziny na dobę, są anonimowe i nie podają policji żadnych danych osób zgłaszających. Przyjmują zgłoszenia w różny sposób (mail, telefon, faks, strona WWW, tradycyjna poczta), przy czym nie ma możliwości wykasowania z bazy danych raz przyjętego zgłoszenia. Po przyjęciu zgłoszenia pracownicy linii namierzają serwer, na którym umieszczone były zgłoszone nielegalne treści („Hotlines” okazują się praktycznie nieskuteczne w przypadku treści potencjalnie szkodliwych), następnie kontaktują się z dostawcą (*Internet Service Provider*), przy pomocy którego treści te usuwa się z serwera. W przypadku serwerów za granicą zgłoszenie kierowane jest do odpowiedniej linii interwencyjnej w danym kraju. Dzięki współpracy z policją możliwe jest pociągnięcie do odpowiedzialności osób, które wprowadziły do sieci dane materiały.

Inny przykład stanowi *International Network Against Cyber Hate* (INACH) – międzynarodowa sieć walcząca z treściami faszystowskimi w Internecie (działa także w Polsce)⁵⁷. Międzynarodowa sieć INACH walcząca z treściami faszystowskimi w Internecie powstała w sierpniu 2002 r.

⁵⁴ Zob. <http://www.de.inhope.org>;

http://www.europa.eu.int/information_society/activities/sip/projects/hotlines/index_en.htm

⁵⁵ Więcej informacji na temat INHOPE i INHOPE II – <http://www.jugenschutz.net/International/index.html>; <http://www.inhope.org/en/index.html>; oraz http://www.europa.eu.int/information_society/activities/sip/projects/hotlines/inhope_2/indexen.htm; na temat kodeksów dobrej praktyki wdrożonych przez INHOPE zob. http://www.inhope.org/doc/inhope_cop.pdf

⁵⁶ Więcej informacji na temat Awareness: http://www.europa.eu.int/information_society/activities/sip/projects/awareness/index_en.htm⁴⁴

⁵⁷ Obecność treści faszystowskich w Internecie nie jest obojętna dla Komisji. Ostatnio „jugenschutz.net” wspólnie z rządem federalnym w ramach Projektu entimon „Młodzież za tolerancją i demokracją, przeciwko Antysemityzmowi („Jugend für Toleranz und Demokratie – gegen Rechtsextremismus, Fremdenfeindlichkeit und Antisemitismus”) zamknęła ponad 500 takich stron.

Współzałożycielem sieci obok niemieckiej Komisji Ochrony była holenderska fundacja *Stiftung Magenta*.

Obecnie INACH liczy 10 członków z Europy, Rosji i Stanów Zjednoczonych. Są to:

- Jugendschutz.net – Niemcy;
- Meldpunt Discriminatie Internet (MDI) – Holandia;
- Centre for Equal Opportunities and Opposition to Racism – Belgia;
- Aktion Kinder des Holocaust (AKdH) – Szwajcaria;
- Anti Defamation League (ADL) – USA;
- Danish Documentation and Advisory Centre on Racial Discrimination (DRC) – Dania;
- Nigdy Więcej/Never Again – Polska;
- Observatoire pour la prévention de la haine sur Internet (OPHI) – Francja;
- Expo Foundation – Szwecja;
- The Community Security Trust (CST) – Wielka Brytania;
- People Against Racism – Słowacja;
- Canadian Anti-racism Education and Research Society (CAERS) – Kanada;
- Youth Helsinki Citizens Assembly of Moldova – Moldawia;
- Sova Center – Rosja;
- Movimiento Contra la Intolerancia – Hiszpania⁵⁸.

5.6. Regulacje w zakresie tzw. zamkniętych grup użytkowników dla dorosłych (Geschlossene Benutzergruppen)

Omawiając regulacje prawa niemieckiego należy wspomnieć także o regulacjach dotyczących tzw. zamkniętych grup użytkowników dla dorosłych (Geschlossene Benutzergruppen). Już w 2001 r. podjęto, bezskuteczną próbę wprowadzenia takich grup. Dopiero Traktat uregłował prawnie te kwestie, stanowiąc, iż dostawcy stron internetowych są odpowiedzialni za to, żeby tylko pełnoletni mieli dostęp do pornograficznych i innych stron przeznaczonych dla osób dorosłych. Ponadto zostały wprowadzone systemy, weryfikujące wiek potencjalnego użytkownika Internetu. Rozwinęły się różne systemy i techniki weryfikacji użytkownika

⁵⁸ INACH-Netzwerk; International Network Against Cyber Hate (INACH); zob. <http://www.inach.net>; <http://www.jugendschutz.net/International/inach/index.html>

sieci, np. należy zalogować się na wybranej stronie i wysłać kopie dowodu lub karty kredytowej do dostawcy internetu. Na stronę Valofon mogą zaglądać tylko Ci, którzy mają zawartą umowę z firmą (wcześniej został sprawdzony wiek potencjalnego użytkownika sieci).

Najważniejsze systemy weryfikujące wiek użytkownika Internetu (Altersprüf-Systeme – AVS) to:

- ARCOR;
- Blue Movie/Erotic Media;
- Coolspot: X-Check/Personal-ID;
- Full-Motion Entertainment: mirtoo-AVS;
- RST Datentechnik, F. I. S.: AVSKey/AVSKeyfree plus digipay i inne⁵⁹.

Naczelnym zadaniem Komisji ds. Ochrony Młodzieży w Mediach jest kontrolowanie mediów. W dniu 24.6.2003 r. przyjęto „Wytyczne dotyczące tzw. zamkniętych grup”. KJM poleciła dostawcom Internetu dwa etapy działania. Po pierwsze: należy zweryfikować pełnoletniość użytkownika przy zakładaniu konta poprzez kontakt osobisty. Po drugie, należy wypracować metodę, która ułatwi weryfikację osoby korzystającej z wcześniej złożonego konta (czy małoletni nie korzysta z konta osoby dorosłej). Firmy muszą dołożyć wszelkich starań w wypełnieniu powyższych wytycznych.

5.7. Ochrona anonimowości użytkowników Internetu a monitoring mediów elektronicznych

Anonimowość niemieckim użytkownikom internetu gwarantuje ustawa o ochronie danych przy usługach telekomunikacyjnych z 1997 r. (*Teledienstschutzgesetz*)⁶⁰. Dostawca dostępu poprzez środki techniczne winien wykluczyć wszelkie istniejące możliwości niedozwolonego dostępu do osobistych danych użytkownika⁶¹. Ustawa zezwala zbierać wyłącznie dane osobowe potrzebne do wykonania usługi a użycie ich w innym celu wymaga poinformowania i zgody osoby, której dane dotyczą. Ponadto po wykonaniu usługi dane osobowe powinny być przez dostawcę usługi internetowej usunięte⁶².

Szczególne znaczenie, w zakresie tytułowej ochrony ma przyjęte przez rząd niemiecki (mimo protestów) Rozporządzenie dotyczące

⁵⁹ Altersprüf-Systeme (AVS); – źródło: http://www.jugendschutz.net/avs/avs_systeme/index.html

⁶⁰ Cyt. za: M. Matuzik, op.cit., s. 177.

⁶¹ M. Schwer, op.cit., s. 120–123.

⁶² *Prawna i etyczna regulacja przepływu informacji w Internecie*, s. 179.

monitoringu mediów elektronicznych⁶³. Zakłada ono, że od 1.1.2005 r. operatorzy publicznych sieci dostępowych są zobligowani do zainstalowania urządzeń i oprogramowania umożliwiającego organom ścigania monitorowanie poszczególnych użytkowników. Dotyczy to zarówno telefonii analogowej, telefonii przenośnej, jak i przesyłu danych (w tym poczty elektronicznej), o ile korzysta z niej ponad 1000 użytkowników⁶⁴.

Obecnie tylko w niektórych regulacjach zawarty jest nakaz ograniczania dostępu do stron zawierających nielegalne treści. Przewiduje go wspomniana ustawa o korzystaniu z teleusług z 1.8.1997 r. (*Gesetz über Nutzung von Telediensten – TDG*⁶⁵). W myśl przepisów § 5 odpowiedzialność dostawcy usług online (jak i dostawcy dostępu do sieci), w przypadku, gdy chodzi o cudze materiały zachodzi wówczas, gdy on te treści znał i wyeliminowanie korzystania z nich było od strony technicznej możliwe oraz można tego było oczekiwać (§ 5). Ustawa wyłącza natomiast w sposób wyraźny odpowiedzialność za samo otwarcie dostępu (*hyperlink*) do stron, na których są bezprawnie rozpowszechniane materiały. I tak, przepis § 5 stwierdza, że dostawca nie jest odpowiedzialny za cudze treści, gdy jedynie umożliwia dostęp do korzystania z nich (dostęp do sieci)⁶⁶. W ustawie z 1997 r. wyodrębniono trzy grupy podmiotów:

- autorów treści rozpowszechnianych w Internecie sprzecznie z prawem, w stosunku do których odpowiedzialność kształtuje się na zasadach ogólnych. Według ustawodawcy obowiązuje zasada: „także to, za co autor odpowiada offline, musi być podstawą odpowiedzialności online”;
- oferentów (dostawców) usług w sieciach, których rola sprowadza się wyłącznie do pośredniczenia w dostępie do cudzych treści, którzy zwolnieni są z odpowiedzialności;
- oferentów (dostawców) usług, ponoszących odpowiedzialność, którzy znają cudze treści i oferują je do wykorzystania, choć nie musi monitorować. *Service Provider* ponosi wówczas odpowiedzialność, jeśli ma możliwość technicznego usunięcia i zablokowania treści.

Ustawodawca w tym przypadku wyszedł z założenia, że dostawca usługi najczęściej na dłuższy czas gromadzi materiały na swoim

⁶³ <http://www.iid.de/rahmen/iukdgc.html>

⁶⁴ P. Waglowski, *Podsumowanie wydarzeń związanych z prawem internetowym*, – źródło: http://www.vagla.pl/skrypts/2001_podsumowanie.htm

⁶⁵ J. Barta, R. Markiewicz, *Internet...*, s. 231; zob. <http://www.iid.de/rahmen/iukdgc.html>

⁶⁶ Tamże, s. 231; zob. <http://www.iid.de/rahmen/iukdgc.html>

komputerze (serwerze) i ze względu na ich mnogość nie ma w istocie szans na wykrycie na nim sprzecznych z prawem treści. Może natomiast, jeśli uzyska o nich wiadomość, bez trudu usunąć⁶⁷.

Nad strażą realizacji powyższych postanowień czuwa Stowarzyszenie Dobrowolnej Samokontroli Dostawców Usług Multimedialnych (*Freiwillige Selbstkontrolle Multimedial-Dienstanbieter e.V.*). Jego głównym zadaniem jest realizowanie oraz kontrolowanie przestrzegania kodeksu postępowania przyjętego przez Stowarzyszenie. Treść tego kodeksu wyznaczają następujące podstawowe cele:

- zapewnienie ochrony dzieci i młodzieży oraz karcenie udostępniania w sieciach powszechnie niedozwolonych treści;
- przestrzeganie ustawowych reguł odnośnie do kształtowanych redakcyjnie treści w usługach elektronicznych;
- zagwarantowanie i poszanowanie przepisów dotyczących oznaczenia osoby dającej reklamę czy ofertę. Każdy jest przy tym uprawniony do złożenia w biurze Stowarzyszenia skargi na treści udostępniane w Internecie, w innych sieciach lub w usługach online. Biuro to może też z własnej inicjatywy wystąpić przeciw członkom stowarzyszenia, łamiącym podstawowe cele Stowarzyszenia⁶⁸. Działalność Stowarzyszeń dobrowolnej samokontroli reguluje Traktat (§ 19)⁶⁹.

6. Podsumowanie

Program Safer Internet Plus stanowi źródło najbardziej aktualnej wykładni unijnego podejścia do problematyki bezpiecznego korzystania z internetu. Program przewiduje takie działania jak:

- zwalczanie treści sprzecznych z prawem;
- próbę zmierzenia się z treściami niechcianymi i szkodliwymi;
- promowanie bezpieczniejszego otoczenia;
- podnoszenie poziomu świadomości.

Podstawowe cele na gruncie niemieckim znalazły odzwierciedlenie w następujących działaniach:

- stworzeniu europejskiej sieci punktów kontaktowych dla raportowania

⁶⁷ J. Barta, R. Markiewicz, *Ja tu tylko przesyłam*, „Rzeczpospolita” z 31.8.1999, s. 8.

⁶⁸ M. Rath-Glawatz, A. Waldenberger, *Freiwillige Selbstkontrolle Multimedial-Dienstanbieter e.V. Ein Beitrag der Medienwirtschaft zum Jugendschutz im Internet*, „Computer und Recht” 1997, nr 12, s. 766 – cyt. za: J. Barta, R. Markiewicz, *Internet...*, s. 213.

⁶⁹ Jugendmedienschutz-Staatsvertrag (JMStV) – źródło: <http://www.artikel5.de/gesetze/jmstv.html>

- szkodliwej oraz nielegalnej treści w Internecie (*Hotlines*)⁷⁰;
- stworzeniu węzła koordynacyjnego INHOPE (Internet Hotline Providers in Europe Association)⁷¹, otwartego dla linii interwencyjnych z całego świata;
  - rozwoju przez przemysł internetowy systemu filtrującego oraz oceniającego zawartość stron internetowy (Filtering & Rating);
  - podnoszeniu świadomości o bezpiecznym użytkowaniu Internetu (Awareness);
  - tworzeniu bezpiecznego otoczenia przez samoregulację dostawców treści – np. Stowarzyszenie Dobrowolnej Samokontroli Dostawców Usług Multimedialnych (*Freiwillige Selbstkontrolle Multimedial-Dienstanbieter e.V.*, Dobrowolna Samokontrola Producentów Filmowych (*Freiwillige Selbstkontrolle der Filmwirtschaft* (FSK) oraz Internet Content Rating Association (ICRA)⁷²;
  - poszerzeniu zakresu o mniejszości;
  - popieraniu działań uświadamiających – Komisję ds. Ochrony Młodości w Mediach (*Kommission für Jugendmedienschutz*);
  - poszerzeniu zakresu o treści niepożądane przez użytkowników (obejmuje nie tylko treści sprzeczne z prawem i treści szkodliwe, ale także treści niechciane, a tam gdzie to konieczne, zagadnienia związane z ochroną konsumentów, ochroną danych oraz bezpieczeństwem informacji i sieci (wirusy/spam), jak również nowe formy interaktywnej informacji i komunikacji, które powstały w wyniku szybkiego rozprzestrzeniania się Internetu i telefonii komórkowej);
  - położeniu silnego akcentu na współpracę międzynarodową, polegającą na obowiązkach sieciowania linii „Hotlines”, na współpracy transgranicznej (*International Network Against Cyber – INACH*), a także na wzmocnieniu roli jednostek koordynujących „INHOPE”;
  - udział w Forum „Bezpieczniejszy Internet”;
  - wymianę informacji i dobrych praktyk w zakresie stosowania przepisów antyspamowych⁷³;

⁷⁰ Patrz: www.de.inhope.org.

⁷¹ Więcej informacji na temat INHOPE i INHOPE II: <http://www.inhope.org/en/index.html> oraz http://www.europa.eu.int/information_society/activities/sip/projects/hotlines/inhope_2/index_en.htm; na temat kodeksów dobrej praktyki wdrożonych przez INHOPE: http://www.inhope.org/doc/inhope_cop.pdf

⁷² Inne przykłady Stowarzyszeń Dobrowolnej Samokontroli: Unterhaltungssoftware Selbstkontrolle (USK); Freiwillige Selbstkontrolle Fernsehen (FSF); Freiwillige Selbstkontrolle Multimedia-Dienstanbieter e.V. (FSM); Automaten-Selbst-Kontrolle (ASK); Internet Content Rating Association (ICRA).

⁷³ Od 2002 r. w Unii Europejskiej obowiązuje zakaz wysyłania spamu, choć kraje członkowskie ocągają się z wdrożeniem wszystkich przepisów odpowiedniej dyrektywy. Komisja

- wsparciu finansowym dla projektów mających na celu opracowanie transgranicznych, a nie tylko krajowych kodeksów postępowania;
- budowaniu i podtrzymywaniu formalnych i nieformalnych stosunków partnerskich z głównymi zainteresowanymi stronami (agencjami rządowymi i pozarządowymi, mediami, dystrybutorami usług oraz użytkownikami Internetu) do działania na poziomie kraju na rzecz bezpieczniejszego korzystania z Internetu i nowych technologii sieciowych, np.: Federalne Biuro Kontroli Mediów zagrażających młodzieży (Bundesprüfstelle für jugendgefährdende Medien) – samodzielny urząd federalny z własnym budżetem, związany z Ministerstwem do spraw Rodzin, Ludzi Starych, Kobiet i Młodzieży⁷⁴;
- promowaniu dialogu i wymiany informacji, szczególnie pomiędzy zainteresowanymi stronami w dziedzinie edukacji i technologii.

Powyższe regulacje stwarzają ramy prawne dla ochrony użytkowników Internetu w Republice Federalnej Niemiec. W zakresie tytułowej ochrony spełniają wymogi i zalecenia dokumentów przyjętych przez Unię Europejską, jak i Radę Europy.

Niestety, problem tkwi nie tyle w braku uregulowań prawnych (takie istnieją), co w ich respektowaniu. Internet bowiem nie zna granic. Transgraniczny charakter sieci wymyka się spod kontroli. Doświadczenia dotychczasowej praktyki w Niemczech wskazują na konieczność współdziałania władz publicznych i organizacji społecznych. Organy regulacyjne mogą tworzyć pewne ramy prawne oraz winny wspierać działalność odpowiednich środowisk i ich organizacji.

Europejska przypomina, że spam, programy szpiegujące i inne złośliwe oprogramowanie nie tylko utrudniają życie użytkownikom komputerów, ale przede wszystkim służą oszustom i działalności przestępczej. Komisarz Reding nie wykluczyła przedstawienia w przyszłym roku nowych propozycji legislacyjnych, które m.in. wyposażą krajowych regulatorów elektronicznych w odpowiednie uprawnienia w walce ze spamem. Kraje Azji i Unii Europejskiej będą wspólnie zwalczać spam (niechciane e-maile, głównie reklamowe). Zwalczenia spamu ma odbywać się poprzez regulacje prawne, propagowanie wiedzy o szkodliwości spamu i rozwiązania techniczne – poinformowało w lutym 2005 r. 25 krajów UE i 13 krajów azjatyckich, których przedstawiciele obradowali na konferencji „eCommerce” w Londynie 21–22.2.2005 r. „Unia Europejska nie może występować samodzielnie w walce ze spamem, gdyż granice nie są dla niego przeszkodą. Ważne jest, aby problem ten został potraktowany poważnie we wszystkich częściach świata” – uważa komisarz ds. społeczeństwa informacyjnego i mediów Viviane Reding; zob. Kraje UE i Azji wspólnie będą zwalczać spam – <http://wirtualnemedial.pl/document.php?id=107112>

⁷⁴ Jugenschutzgesetz z 23.7.2002 r. (JuSchG) – źródło: <http://www.artikel5.de/gesetz/juschg.html>; Działalność Biura reguluje JuSchG. M.in. może ono wpisać pisma, filmy, strony internetowe na „Listę środków przekazu stanowiących zagrożenie dla dzieci i młodzieży (Liste jugendgefährdender Medien)”, poprzez to wchodzi pewne ograniczenia dla emisji tych mediów i nie mogą one być dostępne dla dzieci i młodzieży (§§ 17 – 25 JuSchG). Na ten temat więcej zob. M. Gruchola, op.cit.